

УДК 378:005

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ» В УМОВАХ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Яковишина Т.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Рівненський державний гуманітарний університет

Сарнавська О.В., к. філос. н., доцент,
доцент кафедри філософії

Національний університет водного господарства та природокористування

У статті актуалізується проблема пошуку нових технологій навчання, що сприятимуть розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу, сформулюють здатність самостійно планувати, раціоналізувати й удосконалювати свою виробничу діяльність. Доведено, що технологія «тайм-менеджмент» є педагогічною. Досліджено та визначено зміст і принципи педагогічної технології «тайм-менеджменту» як технології управління часом або організації часу. Окреслено педагогічні умови застосовування креативної технології «тайм-менеджмент» в умовах сучасного закладу вищої освіти, яка може привести до зміни змісту, методів й організаційних форм навчання, появи мультимедійних матеріалів, відео-матеріалів та інших засобів навчання й самонавчання.

Ключові слова: наукова організація діяльності вчителя, педагогічна технологія, професійна підготовка, технологія «тайм-менеджмент».

В статье актуализируется проблема поиска новых технологий обучения, которые способствуют развитию творческого потенциала участников образовательного процесса, формируют способность самостоятельно планировать, рационализировать и совершенствовать свою производственную деятельность. Доказано, что технология «тайм-менеджмент» является педагогической. Исследованы и определены содержание и принципы педагогической технологии «тайм-менеджмента» как технологии управления временем или организации времени. Определены педагогические условия применения креативной технологии «тайм-менеджмент» в условиях современного учреждения высшего образования, которая может привести к изменению содержания, методов и организационных форм обучения, появлению мультимедийных материалов, видеоматериалов и других средств обучения и самообучения.

Ключевые слова: научная организация деятельности учителя, педагогическая технология, профессиональная подготовка, технология «тайм-менеджмент».

Yakovyshyna T.V., Sarnavska O.V. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF APPLICATION OF CREATIVE TECHNOLOGY “TIME-MANAGEMENT” IN THE CONDITIONS OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article addresses the problem of finding new teaching technologies that will promote the development of the creative potential of participants in the educational process, and form the ability to independently plan, rationalize and improve their production activities. It is proved that the technology of “time management” is pedagogical. The content and principles of the teaching technology of “time management” as time management technology or organization of time are investigated and defined. The pedagogical conditions of the use of creative technology “time management” in the conditions of a modern institution of higher education, which may lead to changes in the content, methods and organizational forms of student education, the appearance of multimedia materials, video materials and other means of training and self-education, are outlined.

Key words: scientific organization of the teacher’s activity, pedagogical technology, vocational training, technology “time management”.

Постановка проблеми. На початку XXI століття в умовах прискорення науково-технічного прогресу, розвитку ринкових відносин, ускладнення соціально-економічного життя, інтегрування України в європейський економічний і освітній простір до однієї з найвагоміших проблем належить пошук засобів удосконалення підготовки сучасного конкурентоздатного фахівця. За таких обставин зростає значущість вимог до професійної освіти, яка наприкінці XX –

на початку XXI століття перетворилася у важливий соціальний інститут, що забезпечує формування фахової компетентності й особистісний розвиток молодої людини, активізує її життєву позицію, стимулює особистісне самовиявлення, прагнення до самореалізації, самовдосконалення.

Важливим компонентом системи вищої освіти є культура праці та формування компетентності в часі або темпоральної компетентності фахівців, що інтегрує комплекс

знань, умінь, навичок та особистісних якостей кваліфікованого спеціаліста із широким національним світоглядом і технологічним кругозором, спроможним швидко й адекватно реагувати на технологічні виклики, готовим до продуктивної колективної та індивідуальної праці на користь суспільства, держави, родини, здатним самостійно планувати, раціоналізувати й удосконалювати свою виробничу діяльність.

На розв'язання окреслених завдань зорієнтовано низку державних актів: Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016 р.), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», Закон «Про вищу освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти та інші. Вони визначають чинники й цілі розвитку освіти України та її пріоритетні напрями, зміст, методи, форми, засоби діяльності закладів вищої освіти з їхньої реалізації. Визначальним чином на це впливає організація навчально-виробничого процесу, що започатковує та спрямовує свідому трудову діяльність кожного його учасника внаслідок опанування ним загальноосвітніми й фаховими дисциплінами в навчанні й виробничій практиці, а також під час позакласної виховної роботи тощо. Так, головну увагу вищих закладів освіти зосереджено на вимогах Державного стандарту початкової загальної освіти, у яких наголошується на необхідності фундаменталізації професійної підготовки педагога, її неперервності, гуманістичної й творчої спрямованості, демократизації загалом і всебічності та варіативності зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У спадщині класиків української та зарубіжної педагогічної думки закладено підґрунтя для осмислення проблеми важливості формування якісних змін у взаємодії викладача та студента, розвитку вміння самоорганізації, підготовки майбутніх фахівців, які здатні адаптуватися до змінних умов сьогодення, самостійно здобувати знання та критично мислити, застосовувати їх на практиці. Так, наукові пошуки сучасних учених О. Гомонюк, О. Дубасенюк, І. Зязюна, І. Радченка, С. Литвиненко, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Майбороди, М. Марусинець та інших дослідників вважаємо важливими в організації процесів якісного професійного становлення майбутніх учителів.

Багатогранністю й широким спектром вивчення досвіду практичної роботи щодо розв'язання проблеми часу та встановлення пріоритетів у його використанні вирізняються дослідження російських науковців. Аналіз психолого-педагогічних досліджень із проблеми пошуку ефективної організації навчальної діяльності дає змогу виокре-

мити кілька основних наукових напрямів: організація самостійної роботи учнів (В. Кузовлев, Ю. Бабанський, І. Ільєсов, В. Ляудіс), формування раціональної навчальної діяльності (Г. Домбровецька, В. Донцов, Н. Рибаківа, Н. Титаренко, Н. Тутишкін), взаємозв'язок самоорганізації та мотивації навчальної діяльності (В. Риндак, Г. Коган, А. Осін, А. Цветкова), взаємозв'язок самоорганізації та самоконтролю (Я. Устинова).

В Україні зміст і принципи педагогічної технології «тайм-менеджменту» як управління часом або організації часу наразі є новою та малодослідженою науковою проблемою. Феномен наукової організації праці вчителя без фокусування уваги на тайм-менеджменті на макрорівні проаналізовано в дослідженнях А. Воловиченко, Т. Дудки, В. Мадзігона, В. Струманського та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак науково-методичне забезпечення ефективної реалізації педагогічної технології «тайм-менеджменту» досі не розроблено та не імplementовано в навчально-виховний процес закладів вищої освіти України. Звернення до проблеми ефективної організації часу та встановлення пріоритетів у його використанні, опрацювання особистої стратегії саморозвитку та керування особистими ресурсами актуалізує низка суперечностей:

– між вимогами сучасного суспільства й ринку праці щодо підготовки кваліфікованого конкурентоспроможного фахівця та реальними можливостями забезпечення формування його культури професійної діяльності як однієї з передумов розв'язання означеного завдання;

– між об'єктивною потребою управління часом майбутніх учителів і фактичним станом розв'язання цієї проблеми в практиці організації навчально-виробничого процесу в закладах вищої освіти;

– між вагомим поступом сучасної педагогіки в напрямі розроблення й упровадження інтерактивних технологій навчання й виховання та їхнім використанням у практиці формування культури праці.

Постановка завдання. Тож метою нашої публікації є обґрунтування сутності та принципів педагогічної технології «тайм-менеджменту», визначення педагогічних умов її застосування в умовах вищого закладу освіти. Відповідно до мети визначаємо такі завдання: проаналізувати стан проблеми, яка вивчається, визначити сутність і принципи педагогічної технології «тайм-менеджменту», окреслити педагогічні умови застосування креативної технології.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній технології

«тайм-менеджмент» зосереджено великий доробок і значний потенціал, який може привести до зміни змісту, методів та організаційних форм навчання студентів, появи мультимедійних матеріалів, відеоматеріалів та інших засобів навчання й самонавчання.

Питання оптимальної організації діяльності ставало предметом вивчення на різних етапах розвитку вітчизняної науки та освіти, зокрема, актуалізувалися такі дослідження у 60-ті роки ХХ століття. Згодом термін набув узагальненого змісту, виражаючи процес навчання, здійснюваний учителем та учнями, що ефективний лише за умови їхнього активного взаєморозуміння й колективної діяльності учнів. У цьому контексті сутність організації навчальної діяльності полягала в умінні вчителя забезпечити творчу активність і самостійність учнів.

У цей період науково-організованою працю називали лише за умови, якщо вона заснована на сучасних досягненнях науки та практики, на всебічному методологічному аналізі процесів праці, комплексному використанні факторів, що дають змогу досягнути максимального результату. Тобто вчитель повинен добре (досконало) знати свій предмет, перш за все його основи, вміти передавати іншим свої знання, виділяти найістотніше, важливе, роз'яснювати й допомагати учням засвоювати, запам'ятовувати та застосовувати отримані знання на практиці [4].

Необхідність урахування принципів науки була обґрунтована в праці І. Радченка, який, на відміну від наукової організації праці в галузі матеріального виробництва, наукову організацію педагогічної праці трактував як двобічну організацію праці: з одного боку – вчителя, а з іншого – учнів. Автор переконував, що основною метою наукової організації праці педагога (НОПП) є забезпечення максимальної ефективності навчання та виховання за умов найоптимальнішого використання часу й сил усіх учасників трудового процесу. Зокрема, науковець наголошує, що виконання основного завдання НОПП можливе лише за умови діалектичного поєднання інтенсифікації та гуманізації їхньої праці [4, с. 10–13].

Дослідницька увага О. Аніщенко у трактуванні поняття «наукова організація діяльності вчителя» ґрунтується на тому, що наукова організація будь-якої праці являє собою «цілеспрямовану діяльність, яка якнайкраще відповідає певним умовам і потребує фізичної, розумової енергії, ґрунтується на принципах науки відповідно до її вимог, а також вимог розуму, логіки й характеризується організованістю, плановим упорядкуванням, внутрішньою дис-

ципліною, ощадливим використанням людських і матеріальних ресурсів» [1, с. 33].

Тож теоретичний аналіз наукових пошуків у напрямі вивчення проблем і методів оптимізації часових затрат у педагогічній діяльності дає змогу стверджувати, що і НОП, і технологію «тайм-менеджмент» поєднують спільні закони, які своєрідно проявляються в навчальному процесі. А саме – це максимальна економія та ефективне використання часу, створення й ефективне використання найбільш сприятливих умов праці та відпочинку, всебічна турбота про здоров'я й різнобічний розвиток усіх учасників педагогічного процесу.

Якість і доступність освіти виступають сьогодні на перший план, тому спостерігається необмежений доступ до інформації, що приводить до зміни змісту, методів й організаційних форм навчання школярів, появи мультимедійних матеріалів, відеоматеріалів та інших засобів навчання й самонавчання, актуалізується питання про ефективний менеджмент праці вчителя. Успішно здійснювати методичне розроблення курсів нового покоління, змінювати навчальні програми, брати участь у професійному співтоваристві педагогів, обмінюючись методичними знахідками, реалізовувати персоналізацію навчання тощо можливо тільки на основі сучасних досягнень науки й техніки, фізіології та гігієни праці. На нашу думку, технологія «тайм-менеджмент», основними підходами якої є постановка пріоритетів, розбиття великих завдань і проєктів на окремі дії та частини, покликана на здійснення часової навігації самостійної роботи та вмінь самоорганізації учасників освітнього процесу, сприяючи в такий спосіб їхньому особистісному самозростанню.

Зауважимо, що сам термін «time management» з'явився в 70-х роках ХХ століття. Його «батьком» став Клаус Міллер, який створив компанію Time Management International (TMI) і винайшов блокнот Time Manager, який став прототипом органайзера, а також К. Міллер придумав та організував тренінги з планування та управління часом [2].

Під управлінням часом, організацією часу, тайм-менеджментом (від англ. time-management) розуміють технологію організації часу та підвищення ефективності його використання. Управління часом – це дія або процес тренування свідомого контролю над кількістю часу, витраченого на конкретні види діяльності, за якого спеціально збільшуються ефективність і продуктивність діяльності [6].

«Тайм-менеджмент» можна назвати технологією, оскільки він має специфічні сут-

нісні ознаки, які виокремлюють його як самодостатній феномен, а саме:

- алгоритмізованість, проєктованість, цілісність, керованість (передбачає легке відтворення технології будь-яким педагогом у будь-якому освітньому закладі);

- коригованість (можливість постійного оперативного зворотного зв'язку, послідовно орієнтованого на чітко визначені цілі). У цьому плані ознаки коригованості, діагностичного визначення мети й результативності тісно взаємопов'язані та доповнюють одна одну;

- система контролю та оцінювання розвитку має забезпечувати щоденну фіксацію динаміки зміни стану навичок, знань, тобто кожна дія педагога повинна обумовлюватися точною діагностикою стану об'єкта;

- декомпозиція педагогічного процесу на взаємопов'язані етапи (чим відповіднішим є опис етапу педагогічної технології реальному стану певного процесу, тим вища ймовірність досягнення успіху під час її розроблення й реалізації);

- координованість і поетапність дій, спрямованих на досягнення запланованого результату (послідовність і порядок виконання дій повинні базуватися на внутрішній логіці процесу);

- візуалізація (характерна для окремих технологій, передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників);

- унікальність особистісного стилю студента, залученого в процес самоорганізації навчальної діяльності [5].

Отже «тайм-менеджмент» передбачає алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту організації індивідуальної роботи відповідно до вимог професійної компетенції. Дуже важливою є орієнтація студентів на час як на значущу цінність (категорії, поняття та закономірності тайм-менеджменту застосовуються на основі аксіологічного підходу: цілепокладання за методикою А. Лакейна, використання деревовидних карт, пірамід планування Франкліна, принцип Парето, матриця Ейзенхауера тощо).

Технологія «тайм-менеджмент» здійснюється на практиці шляхом технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів. Необхідним є моделювання системи персональних технологій тайм-менеджменту (використання щоденника, електронного органайзера, інтернет-технологій, складання портфоліо, індивідуального освітнього маршруту тощо). Власне, на нашу думку, «тайм-ме-

неджмент» – це саме та педагогічна технологія, що дасть можливість раціоналізувати час життя і викладача, і студента відповідно до особистісних і навчальних цілей учасників педагогічного процесу та їхньої системи цінностей [5].

Отже, маємо підстави для висновку про те, що технологію «тайм-менеджмент» можна сміливо відносити до педагогічної, оскільки вона:

- охоплює творчу взаємодію викладача та студента;

- адекватна компонентам педагогічного процесу (меті, завданням, змісту, методам, засобам, формам і результатам взаємодії);

- формує ціннісний підхід до часу, феномена самоорганізації, процесу навчання;

- сприяє особистісному зростанню студента, здійснюючи часову навігацію самостійної роботи та конкретних умінь самоорганізації.

Теоретичний аналіз дає змогу виокремити основні принципи педагогічної технології «тайм-менеджмент»:

- орієнтація на час як цінність;

- гуманістичність технології – спрямованість освітнього процесу на людину;

- педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій – на перший план необхідно ставити не впровадження техніки, а відповідне змістовне наповнення навчальних курсів та освітніх послуг;

- поєднання науки й практики в навчальному процесі;

- безперервність;

- самостійна робота й індивідуальність рішень;

- необхідність моніторингу власної ефективності мислення;

- спрямованість на ефективність, досягнення та невичерпність резервів ефективності.

З'ясування сутності поняття «тайм-менеджмент» дає можливість системно дослідити його в контексті сучасного освітнього простору і, насамперед, звернутися до тлумачення дефініцій «педагогічний» та «умова». У «Великому тлумачному словнику української мови» дається таке трактування означених слів: «педагогічний – такий, що відповідає правилам, установленим поняттям, вимогам педагогіки» [3, с. 713]. Стосовно іншого поняття, яке є загальноживим не лише в педагогіці, а й у психології, філософії, соціології, то маємо таке визначення: «умова – це необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення, накопичення чого-небудь або сприяє чомусь» [3, с. 1295]. Отже можна зробити висновок, що педагогічні умови –

це сукупність заходів, які мають забезпечити ефективний процес навчання та успішне досягнення майбутніми вчителями необхідних рівнів компетентностей.

Відштовхуючись від вищезазначеного тлумачення, педагогічними умовами, що сприяють оволодінню креативною технологією «тайм-менеджмент», вважаємо:

1) психолого-педагогічний супровід освітнього процесу, тобто забезпечення сприятливих умов для повноцінного професійного та особистісного розвитку студента;

2) створення психологічно безпечного та комфортного середовища в освітньому просторі вишу, оскільки ефективність освітнього процесу залежить від показників психологічної безпеки освітнього середовища. Безпека освітнього простору забезпечується єдністю дій усіх суб'єктів освіти та пов'язаних із ним сфер. Психологічно безпечно й комфортно середовище – результат системного та тривалого спеціально створеного психолого-педагогічного процесу, в результаті якого відзначається наявність гуманістичного освітнього середовища вишу;

3) формування та розвиток у студентів усвідомленої, стійкої потреби в здатності до ефективного управління власним часом через консультації, бесіди та тренінги з провідними викладачами, представниками психолого-педагогічної служби, куратором та іншими суб'єктами освітнього процесу;

4) навчання методикам планування власної діяльності – самоменеджменту. Самоменеджмент – це впорядковане й цілеспрямоване застосування результативних методів роботи в повсякденному житті з оптимальним застосуванням власних ресурсів для досягнення поставлених цілей. За реалізації означеної умови відбувається навчання основам короткострокового й довгострокового планування, розглядаються принципи підвищення мотивації та самовдосконалення завдяки використанню хронометражу та інших технік.

Організований «тайм-менеджмент» дасть можливість студенту оптимізувати тимчасові витрати на навчання та знизити ризик прояву негативних явищ від підвищеного навчального навантаження.

Висновки з проведеного дослідження. Педагогічну технологію «тайм-менеджмент» відносять до технологій творчо-розвиваль-

ного навчання, оскільки особистісно-розвивальні технології втілюють зміст навчання у вигляді системи завдань, різним чином пов'язаних з особистісно-смыслову сферою учнів і реалізованих у часі. Власне, технологія «тайм-менеджмент» покликана розвивати вміння управляти собою із застосуванням відповідних методик і механізмів організації часу, які сприяють об'єктивному аналізу тимчасових проблем у використанні часового ресурсу та формуванню індивідуальної технології, яка найбільше відповідає характеру, темпераменту, біологічним ритмам і роду занять. Вимога формувати й розвивати творчі здібності молодших школярів спонукає переосмислити проблему пошуку технологій формування творчої особистості вчителя як носія культурної та життєтворчої місії. Відтак технологія «тайм-менеджмент» покликана допомогти майбутньому фахівцю адаптуватися в змінних умовах сьогодення та розвивати критичність мислення, адже в ній зосереджено великий педагогічний потенціал, що допоможе якісно вирішити окреслену проблему.

Подальшого наукового пошуку потребує багатопланове вдосконалення та розроблення теоретико-методичного забезпечення застосування технології «тайм-менеджмент» у системі післядипломної педагогічної освіти, а також моделювання технології як засобу самоорганізації студента в освітньому просторі закладів вищої освіти різних типів тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аніщенко О. Проблема наукової організації праці в історії розвитку педагогічної науки і практики в Україні (кінець XIX – XX століття): монографія / наук. ред. Н. Ничкало. Ніжин: ПП Лисенко М., 2008. 355 с.
2. Архангельский Г. Тайм-драйв. Как успевать жить и работать. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. 272 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Бусел. К., Ірпін: Перун, 2005. 1440 с.
4. Радченко И. НОТ учителя. М.: Просвещение, 1989. 238 с.
5. Реунова М. Тайм-менеджмент как педагогическая технология. URL: <http://www.emissia.org/offline/2013/1947.htm>
6. Управління часом. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BC